

**Literatura Hispanoamericana: de les Cròniques
d'Índies al Modernisme**

Codi: 106351
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2504211 Llengua i Literatura Espanyoles	OB	2	1

Professor/a de contacte

Nom: Beatriz Ferrus Anton

Correu electrònic: beatriz.ferrus@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu accedir-hi des d'aquest [enllaç](#). Per consultar l'idioma us caldrà introduir el CODI de l'assignatura. Tingueu en compte que la informació és provisional fins a 30 de novembre de 2023.

Prerequisits

Atès que l'alumnat ha demostrat, mitjançant l'obtenció dels crèdits corresponents a les assignatures de formació bàsica i les obligatòries, haver adquirit les competències bàsiques, haurà de ser capaç d'expressar-se amb correcció oralment i per escrit. Per aquesta raó, els eventuais errors ortogràfics i d'expressió que pogués cometre comportaran un descens de la puntuació en la qualificació final.

Així mateix es considera que l'estudiantat coneix les normes generals de presentació d'un treball acadèmic. No obstant això, podrà aplicar les normes específiques que pugui indicar-li el professor de l'assignatura, si així ho creu necessari.

Objectius

Literatura Hispanoamericana: de les cròniques d'Índies al modernisme s'integra en el conjunt de la matèria Literatura hispanoamericana, que forma part de la de formació obligatòria del Grau de Llengua i Literatura espanyoles, i que l'alumnat cursa juntament amb altres assignatures de llengua i literatura espanyoles.

Aquesta assignatura s'encarrega d'introduir a l'alumnat en el període cronològic que va de les cròniques al modernisme. Com és la primera vegada que l'alumnat s'endinsa en la realitat crítica de la literatura a Hispanoamèrica del període resulta de summa importància ensenyar-li a pensar sobre les diferències i similituds que existeixen entre l'objecte "literatura hispanoamericana" i l'objecte "literatura espanyola" en los segles XVI a XIX. Així com apropar-ho a les problemàtiques específiques del camp crític llatinoamericà. Per tant, història de la literatura, historiografia i crítica aniran de la mà en aquesta matèria. Els objectius fonamentals de l'assignatura són, per tant, donar a conèixer l'especificitat d'aquesta etapa d'estudi, al mateix temps que s'enseny a analitzar-ho des de les eines pròpies del camp.

Competències

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Fer servir la metodologia i els conceptes de l'anàlisi literària tenint en compte fonts i contextos.
- Fer treballs escrits o presentacions orals efectius i adaptats al registre adequat en diferents llengües.
- Identificar els períodes, tradicions, tendències, autors i obres més significatives de la literatura en llengua espanyola en el seu context historicosocial.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat les habilitats d'aprenentatge necessàries per a emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Reconèixer les principals teories, temes i gèneres de la literatura en els diferents països de parla hispànica.
- Utilitzar les eines digitals i les fonts documentals específiques per a la captació i l'organització d'informació.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar les desigualtats degudes al sexe o al gènere i els biaixos de gènere en l'àmbit de coneixement historicosocial.
2. Analitzar textos literaris a partir de les claus pròpies del gènere al qual pertanyen.
3. Aplicar els principis bàsics d'anàlisi del text literari.
4. Assenyalar similituds i diferències entre textos a partir de conceptes teòrics pertinents.
5. Comentar textos literaris des de metodologies específiques.
6. Fer recerques bibliogràfiques bàsiques.
7. Fer servir els recursos i la metodologia apropiats per a un treball acadèmic.
8. Fer servir les eines digitals per a l'obtenció, classificació, interpretació i anàlisi de dades rellevants relacionades amb l'estudi de la llengua i de la literatura espanyoles.
9. Fer servir les fonts tradicionals per a l'obtenció, classificació, interpretació i anàlisi de dades rellevants relacionades amb estudi de la llengua i de la literatura espanyoles.
10. Identificar fonts primàries i secundàries.
11. Identificar les fonts principals d'un text literari.
12. Identificar les principals desigualtats de gènere presents en la societat a través de la seva representació en textos literaris.
13. Organitzar continguts de manera clara i adequada per presentar-los oralment.
14. Reconèixer els principals períodes de la història literària occidental i els seus trets generals.
15. Situar la producció d'un autor o autora en un període literari concret.
16. Valorar, a través de l'anàlisi de produccions literàries, els prejudicis i les discriminacions que poden incloure les accions o projectes, a curt o llarg termini, en relació amb determinades persones o col·lectius.
17. Vincular un text amb el seu context de producció literària.

Continguts

De les literatures prehispaniques a la societat colonial

Manifestacions literàries indígenes.

La conquesta: ficció i figuració. Creació d'un imaginari

El "Encobriment d'Amèrica": els viatges de Cristóbal Colón i el *Sumario de la natural historia de las Indias* de Gonzalo Fernández d'Oviedo.

El conqueridor davant el mirall: *Cartas de relación* d'Hernán Cortés i *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España* de Bernal Díaz del Castell.

Polèmica sobre la legitimitat de la conquesta i discurs del fracàs. Bartolomé de les Cases i la qüestió indígena. *Los naufragios* de Alvar Núñez Cabeza de Vaca. Cap a la veu de l'altre: cronistes indígenes i mestissos.

La veu de l'altre. Alonso de Ercilla, l'Inca Garcilaso i Guamán Pomad'Ayala.

La societat barroca, conceptes per a la reflexió. Poesia del barroc.

Les dones en la colònia. Sor Juana Inés de la Cruz i l'escriptura conventual.

El teatre durant la colònia. Orígens del teatre a Hispanoamèrica. Les cultures indígenes i la superposició de sistemes culturals en el teatre. El teatre barroc americà.

Els segles XVIII i XIX

El segle XVIII americà i la preparació de l'emancipació. (*El Lazarillo de ciegos caminantes* i *Periquillo Sarmiento*). *Carta de Jamaica* de Simón Bolívar.

La literatura de viatges. Emergència del romanticisme. Dones i viatgeres

Discursos per a la construcció nacional: *La cautiva* i *El matadero* de Esteban Echeverría, *Facundo* de Sarmiento i *Martín Fierro* d'Hernández. Juana Manso i Juana Manuela Gorriti. La emergència de l'escriptora professional.

Les dones en l'imaginari nacional. La novel·la sentimental. María de Jorge Isaacs i *Sab* de Gertrudis Gómez de Avellaneda.

El conte hispanoamericà del segle XIX.

El costumbrismo i les *Tradiciones peruanas* de Ricardo Palma. Realisme. El naturalisme: Eugenio Cambaceres, Mercedes Cabello de Carbonera

El modernisme

Modernisme: José Martí i Rubén Darío. Poesies, contes i cròniques.

De les escriptores modernistes a les postmodernistes

Metodologia

La metodologia és la pròpia de la historiografia literària, especialment dels nous estudis llatinoamericans; així com dels estudis culturals, el feminisme, el poscolonialisme i el decolonialisme. Es combina, aiximateix, amb les eines pròpies del comentari de textos.

L'aprenentatge d'aquesta assignatura per part de l'estudiants es distribueix de la manera següent:

- Activitats dirigides. Aquestes activitats es divideixen en classes magistrals i en seminaris i pràctiques dirigits pel professor o per la professora, en què es combinarà l'explicació teòrica amb la discussió dels textos.
- Activitats supervisades. Es tracta de tutories programades pel professor o per la professora, dedicades a la correcció i comentari de problemes en els diferents nivells d'anàlisi literària.
- Activitats autònomes. Aquestes activitats inclouen tant el temps dedicat a l'estudi personal com a la

realització de treballs i comentaris analítics, així com a la preparació de presentacions orals.

· Activitats d'avaluació. L'avaluació de l'assignatura es durà a terme mitjançant proves escrites

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes	50	2	
Tipus: Supervisades			
Tutories	13	0,52	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Tipus: Autònomes			
Estudi personal, preparació de treballs i examen	60	2,4	

Avaluació

L'avaluació contínua comprèn tres aspectes:

Dos exàmens, on a partir d'una pregunta l'alumnat haurà de redactar un balanç de l'assignatura. Es tindrà en compte la precisió de continguts, la manera en què s'exposen i elaboren, la justificació d'idees, la capacitat crítica; però, sobretot, el domini de la metodologia de treball des de la qual s'ha presentat la matèria.

Examen 1: primer bloc.

Examen 2: blocs 2 y 3.

Un treball supervisat, on l'alumant aprofundirà en els aspectes estudiats a l'aula, elaborant un assaig més extens, sobre un guió facilitat per a tal fi. El treball serà tutoritzat pel professor o la professora, qui fixarà amb l'alumnat un calendari. Es tindrà en compte la capacitat d'esforç, la reflexió crítica, la redacció correcta, la justificació d'idees, l'ús de la bibliografia, la cerca de material i el compliment dels terminis requerits.

L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més de 1/3 de les activitats d'avaluació.

Puntuació

Examen 1: 3 punts 30%

Examen 2: 3 punts: 30%

Treball: 4 punts: 40%

Per aprovar l'assignatura és imprescindible obtenir una nota mitjana de 5.

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, el professor o la professora informará l'alumnat (Moodle) del procediment i la data de revisió de les qualificacions.

Les dates d'avaluació es pactaran durant la primera setmana del curs.

L'avaluació única comprèn tres aspectes:

Dos blocs d'exàmen, on a partir d'una pregunta de cada bloc l'alumnat haurà de redactar un balanç de l'assignatura. Es tindrà en compte la precisió de continguts, la manera en què s'exposen i elaboren, la justificació d'idees, la capacitat crítica; però, sobretot, el domini de la metodologia de treball des de la qual s'ha presentat la matèria.

Examen 1: primer bloc.

Examen 2: blocs 2 y 3.

Un treball supervisat, on l'alumant aprofundirà en els aspectes estudiats a l'aula, elaborant un assaig més extens, sobre un guió facilitat per a tal fi. El treball serà tutoritzat pel professor o la professora, qui fixarà amb l'alumnat un calendari. Es tindrà en compte la capacitat d'esforç, la reflexió crítica, la redacció correcta, la justificació d'idees, l'ús de la bibliografia, la cerca de material i el compliment dels terminis requerits.

L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més de 1/3 de les activitats d'avaluació.

Puntuació

Examen 1: 3 punts 30%

Examen 2: 3 punts: 30%

Treball: 4 punts: 40%

Per aprovar l'assignatura és imprescindible obtenir una nota mitjana de 5.

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, el professor o la professora informará l'alumnat (Moodle) del procediment i la data de revisió de les qualificacions.

La data d'avaluació es pactarà durant la primera setmana del curs.

Recuperació

En principi, l'alumnat està obligat a presentar-se a totes les proves avaluable per a poder optar a la recuperació. Per tant, només els i les alumnes que prèviament van lliurar totes les proves tindran opció a recuperar aquelles suspeses.

L'alumnat té dret a la recuperació fixada per la facultat únicament si nota de la prova és de 3,5 o superior. S'han de recuperar obligatòriament totes les parts suspeses amb menys de 5 però poder optar a la nota mitjana de l'assignatura.

Atès que l'estudiant o la estudiant ha demostrat, mitjançant l'obtenció dels crèdits corresponents a les assignatures de formació bàsica i les obligatòries, haver adquirit les competències bàsiques, haurà de ser capaç d'expressar-se amb correcció oralment i per escrit. Per aquesta raó, els eventuais errors ortogràfics i d'expressió que pogués cometre comportaran un descens de la puntuació en la qualificació final, que podria fins i tot comportar un suspens.

Les activitats, pràctiques i treballs presentats en l'assignatura hauran de ser originals i no s'admetrà, sota cap circumstància, el plagi total o parcial de materials aliens publicats en qualsevol suport. L'eventual presentació de material no original sense indicar adequadament el seu origen implicarà, automàticament, la qualificació de suspens (0).

En cas que l'estudiant o la estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Exam 1	30%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Exam 2	30%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Treball	40%	23	0,92	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17

Bibliografia

Manuais:

-González Echevarría, Roberto y Pupo Walker, Enrique (2006): *Historia de la literatura hispanoamericana. Del descubrimiento al modernismo*, Madrid: Gredos.

-Madrugal, Íñigo, coord. (2008): *Historia de la literatura hispanoamericana. Época colonial*, Madrid: Cátedra.

-***Oviedo, José Miguel (1995): *Historia de la literatura hispanoamericana. 1. De los orígenes a la Emancipación*, Madrid: Alianza.

Bibliografia bàsica:

Bloc I

-Abellán, José Luis (1972): *La idea de América Latina: origen y evolución*, Madrid: Istmo.

-Campra, Rosalba (1987): *América Latina: la identidad y la máscara*, México: Siglo XXI.

-Cándido, Antonio (1987): "Literatura nacional, regional y latinoamericana" en Pizarro, Ana (coord.): *Hacia una historia de la literatura hispanoamericana*, México: El Colegio de México.

-Henríquez Ureña, Pedro (1947): *Historia de la cultura de la América hispánica*, México: FCE.

---(1949): *Las corrientes literarias en América la América hispánica*, México: FCE.

-Pizarro, Ana, ed. (1985): *La literatura latinoamericana como proceso*, Buenos Aires: Centro Editor de América Latina.

---(1987): *Hacia una historia de la literatura latinoamericana*, México: El Colegio de México.

-Rama, Ángel (1975): "Sistema literario y sistema social en Hispanoamérica" en VVAA: *Literatura y praxis social en América Latina*, Caracas: Monte Ávila.

---(1982): *Transculturaçión narrativa en América Latina*, México: Siglo XXI.

---(1984): *La ciudad letrada*, Hanover: Ediciones del Norte.

Bloc II

-Ainsa, Fernando (1977): *Los buscadores de utopía*, Caracas: Monte Ávila.

---(1984): "Tensión utópica e imaginario subversivo en Hispanoamérica", ALHA, nº13.

- Ferrús, Beatriz (2008): *La Monja de Ágreda, historia y leyenda de la dama azul en Norteamérica*, Valencia: PUV.
- Fuentes, Carlos (1990): *Valiente Mundo Nuevo. Épica, utopía y mito en la novela hispanoamericana*, Madrid: Mondadori.
- Gruzinski, Serge (1990): *La guerra de las imágenes. De Cristóbal Colón a Blade Runner (1492-1992)*, México: FCE
- (2007): *El pensamiento mestizo. Cultura amerindia y civilización del Renacimiento*, Barcelona: Paidós
- ***-Pastor, Beatriz (1993): *Discurso narrativo de la conquista de América*, Cuba: Casa de las Américas.
- (1996): *El jardín y el peregrino: Ensayos sobre el pensamiento utópico latinoamericano (1492-1695)*, Amsterdam: Rodopi.
- Restall, Matthew (2003), *Seven Myths of the Spanish Conquest*, New York: Oxford University Press.
- Rosenblat, Ángel (1965): *La primera visión de América y otros estudios*, Caracas: Ministerio de Educación.
- ***Todorov, Tzvetan (1987): *La conquista de América. El problema del otro*, México: Siglo XXI.

Bloc III

- Anderson, Benedict: *Comunidades imaginadas. Reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*, México: FCE, 2006.
- Jordán, Pilar y Dalla-Corte, Gabriela (2006): "Mujeres y sociabilidad en la construcción de los Estados Nacionales" en Morant, Isabel (dir.): *Historia de las mujeres en España y América Latina. Del siglo XIX a los umbrales del XX*, Madrid: Cátedra.
- Masiello, Francine (1997): *Entre civilización y barbarie. Mujeres, Nación y Cultura literaria en la Argentina moderna*, Argentina: Beatriz Viterbo.
- Pratt, Mary Louise (1997): *Ojos imperiales*, Buenos Aires: Universidad Nacional de Quilme.
- Salvatore, Ricardo (2002): *Culturas imperiales*, Buenos Aires: Beatriz Viterbo.
- Schmidt-Welle, Friedhelm (ed.): "Introducción: ficciones y silencios fundacionales" en *Ficciones y silencios fundacionales. Literaturas y culturas poscoloniales en América Latina (siglo XIX)*, Madrid: Iberoamericana-Vervuet, 2003.
- Vieira Powers, Karen. *Women in the Crucible of Conquest. The Gendered Genesis of Spanish American Society, 1500-1600*. New Mexico: University of New Mexico Press, 2005.

Lectures obligatòries

Selecció a càrrec del professor de diversos textos cronístics.

Bartolomé de las Casas, *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*. Madrid, Cátedra. També es troba en

<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/brevsima-relacin-de-la-destruccin-de-las-indias-0/html/847e3bed-827/>

Álvar Núñez Cabeza de Vaca, *Naufragios*. Madrid, Cátedra. També es troba en

http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/naufragios--0/html/feddcf8e-82b1-11df-acc7-002185ce6064_2.html#

http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/naufragios--0/html/feddcf8e-82b1-11df-acc7-002185ce6064_2.html#

Sor Juana Inés de la Cruz, *Poemas*. Selecció a càrrec del professor. Visitar el lloc web en Cervantes Virtual:

http://www.cervantesvirtual.com/portales/sor_juana_ines_de_la_cruz/

Gertrudis Gómez de Avellaneda, *Sab*, Madrid, Cátedra. També es troba en Cervantes Virtual:

http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/sab--0/html/ff1fa97c-82b1-11df-acc7-002185ce6064_4.html#l_0_

José Hernández, *Martín Fierro*, Madrid, Cátedra. També es troba en Cervantes Virtual:

http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/el-gaucho-martin-fierro--1/html/ff29ee5a-82b1-11df-acc7-002185ce6064_1.html#l_0_

Esteban Echeverría, *El matadero*, Madrid, Cátedra. També es troba en Cervantes Virtual:

http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/el-matadero-1871/html/ff17c72a-82b1-11df-acc7-002185ce6064_3.html#l_0_

Eugenio Cambaceres, *En la sangre*. Cervantes Virtual:

http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/en-la-sangre--0/html/fef4abe6-82b1-11df-acc7-002185ce6064_2.html#l_0_

Programari

Teams.